

HRVATSKI ČLANOVI CARSKOG I KRALJEVSKOG GENERALSKOG STOŽERA IZ PODRAVINE U PRVOME SVJETSKOM RATU

CROATIAN MEMBERS OF THE IMPERIAL AND ROYAL GENERAL MILITARY HEADQUARTERS FROM PODRAVINA IN THE FIRST WORLD WAR

József PADÁNYI

Nacionalno sveučilište za javne službe
Studij vojnog inženjerstva
Budapest, Mađarska
padanyi.joszef@uni-nke.hr

Primljeno / Received: 4. 9. 2022.

Prihvaćeno / Accepted: 29. 10. 2022.

Prethodno priopćenje

Preliminary communication

UDK / UDC: 355.48(497.5)“1914/1918”

355.093Bogat, S.

355.093Tišljjar, M.

Tibor BALLA

Nacionalno sveučilište za javne službe
Budapest, Mađarska

SAŽETAK

Ova studija proučava životni put hrvatskih članova carskog i kraljevskog generalskog stožera u Prvome svjetskom ratu podrijetlom iz današnje Podravine. Autori sažimaju opća svojstva vojnih snaga i generalskog stožera Austrougarske monarhije tijekom prvoga svjetskog rata, po tom čitatelju predstavljaju rezultate detaljne analize podataka životopisa, dobivenih povijesno statističkim i sociološkim metodama za 13 hrvatskih generala sa najvišim činovima iz elite austrougarskog generalskog stožera, od ukupno 1200 pripadnika. Konačno predstavljaju životopis Stephana Freiherr Bogata von Kostanjevac und Panos počasnog generala pješaštva, kao i Michaela Freiherr Tišljara von Lentulis počasnog generala pješaštva, s osvrtom na njihovu djelatnost tijekom prve svjetske kataklizme.

Ključne riječi: austrougarski generalski stožer, hrvatski generali, Podravina, Stephan Bogat, Michael Tišljjar

Keywords: Austro-Hungarian corps of generals, Croatian generals, Podravina, Stephan Bogat, Michael Tišljjar

SVOJSTVA CARSKE I KRALJEVSKE VOJNE SILE I GENERALSKOGA STOŽERA U PRVOME SVJETSKOM RATU

Godina 1867. je kao rezultat nagodbe stvorena Austrougarska monarhija. Naredne je godine došlo do reforme vojnih snaga, koja je utjelovljena u novim zakonima o vojnim snagama. U razdoblju dualizma glavnu kohezivnu snagu imperije su predstavljale vojne snage sačinjene od kopnenih trupa i zajedničke ratne mornarice. Uz udruženo zapovjedništvo, jedinstvo vojnih snaga u zajedničkoj vojsci su osiguravali skupa carski-kraljevski, kao i k.u.k. njemački zapovjedni i službeni jezik odomaćen pri ratnoj mornarici, jedinstveno naoružanje, oprema, pravila i oznake činova pojedinih rodova vojske. Iznimku je predstavljao jedino mađarski, odnosno hrvatski službeni jezik, odora i tekst zakletve u mađarskoj Kraljevskoj Vojsci, koja je u Mađarskoj smatrana nacionalnom vojnom silom. Prije 1914. austrougarski su vojnici sudjelovali u svega nekoliko manje značajnih oružanih akcija, stoga su se vojne snage carstva u trenutku izbijanja Prvoga svjetskog rata našle pred najvećim izazovom u svojoj povije-

sti. U kolovozu 1914. nakon mobilizacije, oružanim snagama od 3,2 milijuna pripadnika, razvrstanim u šest armija, 2 armade bojnih brodova, 1 flotilu krstarica i 2 torpedne flotile udruženim u ratnu mornaricu sa oko 34.000 pripadnika nominalno je zapovijedao vladar, kao najviši vojni zapovjednik. U praksi ovom su vojnom silom upravljali izuzetno visoko obrazovani, generali (odnosno admirali), koji su utjelovljavali jednu vrstu svemonarhijskog duha, kao i vjernost prema monarhiji i njenom vladaru. U njihovim je redovima služilo i veći broj poznatih i nadarenih generala hrvatskog podrijetla.

Kopnena vojska raščlanjena na tri glavna dijela (s oko 450.000 mirnodopskih pripadnika, raspolažući sa vojnim kadrom od 1,8 milijuna, zajednička carska i kraljevska vojska dopunjavana sa cjelokupnog područja monarhije, u mirnodopskom razdoblju je imala oko 30.000 vojnika, pored toga i 200.000 vojnog osoblja. Generalski stožer Mađarske Kraljevske Vojske sastavljene od vojnika novačenih sa područja povijesne Mađarske podrazumijevajući i Hrvatsku i njoj adekvatne austrijske jedinice, carsko-kraljevski Landwehr sa 45.000 pripadnika, kao i kraljevskog narodnog ustanka, u početku bilježenog samo formalno, a početkom svjetske kataklizme aktiviranog i Landsturma, novačenih iz pokrajina preko rijeke Lajte je bio jedinstven. Časnike, koji su dostigli čin generala bojnika¹ vladar je imenovao carskim i kraljevskim generalima, iz službi u zajedničkoj vojsci su ih nevezano razmještali u mađarsku ili austrijsku vojsku, i obrnuto.

Generalski je stožer u društvenoj strukturi carstva oduvijek zauzimao istaknuto mjesto. I unutar časničkog zbora su smatrani elitom, sačinjavali su jednu vrlo složnu instituciju, naime u razdoblju prvoga svjetskog rata u profesionalnoj i pričuvnoj vojsci dualističke države su sačinjavali svega jedan do dva posto časničkog fonda (u različitom omjeru iz godine u godinu).

HRVATSKI PRIPADNICI AUSTROUGARSKE GENERALSKE ELITE I VELIKI RAT

Elitu generalske elite generalskog zbora Monarhije od oko 1200 pripadnika je sačinjavalo 178 generala sa najvišim činovima (general-pukovnici, brigadni generali, generali pješništva i konjički generali, kao i armijski generali). U nastavku – temeljem analize raspoloživih životopisa generala² povijesno statističkim i sociološkim metodama – kratko prikazujemo, sa kakvim su zapovjednim iskustvima, društvenim zaleđem i pripremljenošću raspolagali 13 generala³ hrvatskoga podrijetla u generalskoj eliti dualističke monarhije u vrijeme Velikoga rata.

¹ Tijekom Prvog svjetskog rata u Austrougarskoj kopnenoj vojsci postojali su sljedeći generalski činovi: general-bojnik (na čelu brigade od 6-8000), general-pukovnik (na čelu divizije 15-2000), u istoj klasi činova general pješništva, general konjice i general-bojnik - potonje pri topništvu i tehničkih jedinica - (na čelu korpusa ili vojske od 30 do 40.000), general zbora - od svibnja 1915. - (na čelu vojske od 100 do 200.000), general (na čelu armijske skupine od stotina tisuća.). Izvor: Deák 1993, 29.

² Izvor: Balla 2010, nadalje Balla 2018.

³ Stephan Bogat, Freiherr von Kostanjevac und Panos počasni general pješništva, Svetozar Borojević von Bojna general, Maximilian Csicsserics von Bacsány general pješništva, Anton Lipošćak general pješništva, Stephan Freiherr von Ljubičić general zbora, Nikić János počasni general pješništva, Viktor Simon von Njegovan počasni general pješništva, Paul Freiherr Puhallo von Brlog general-pukovnik, Johann Ulrich Gaudenz Dietegen Graf von Salis-Seewis general zbora, Stephan Freiherr Sarkotić von Lovćen general-pukovnik, Lukas Šnjarić general pješništva, Michael Freiherr Tišljar von Lentulis počasni general pješništva, Emil Freiherr Woinovich von Belobreska počasni general pješništva. (Iako je nacionalni pravopis prezimena generala bila točno naznačena u shematizmima izdanim zajedničkoj vojsci, sva su imena prevedena na njemački.) Utvrđivanje nacionalnosti generala težak je zadatak. Pogotovo što znamo da je cijeli carski i kraljevski časnički i opći fakultet karakterizirao nadnacionalni, nedostatak nacionalnog identiteta, a vojne snage su prema tome bile ravnodušne. Za izražavanje nacionalne samosvijesti časnička karijera u vojsci nije pružala nikakve mogućnosti.

Prema sustavu koji smo razvili, pripadnicima hrvatske nacionalnosti se mogu smatrati oni koji su rođeni u Hrvatskoj i bili su Hrvati, osim toga, govorili su hrvatski barem u prihvatljivoj mjeri, a ime im je zvučalo hrvatski, i službovali su uglavnom u hrvatskim (mađarskim) dopunjenim i/ili postrojbama Mađarske kraljevske vojske, te u Glavnom stožeru. Temeljem ispunjavanja ovih glavnih kriterija Hrvatima se može smatrati 7,3% (13 osoba) elite austrougarskog generalskog stožera u Prvom svjetskom ratu. General Svetozar Borojević, možda najpoznatiji i najviše rangirani predstavnik hrvatskih generala, o čijem hrvatskom identitetu svjedoči ne samo podrijetlo već i cjelokupna časnička karijera.

Imajući u vidu slična istraživanja, obavili smo sljedeće analize:

- Podatci o podrijetlu i obitelji.
- Vjerska, školska – svjetovna i religijska – izobrazba, znanje jezika.
- Vojna karijera, s osobitom pozornošću na najviši dostignuti čin i položaj, na umirovljenje, na ulogu u prvom svjetskom ratu.
- Sudjelovanje u ratovima i vojnim operacijama, dodijeljena odlikovanja, titule i činovi.
- Literarna djela.
- Vrijeme i mjesto smrti, pokop.

U velikoj su većini 13 hrvatskih generala iz generalske elite nosili hrvatska imena. Među njima je samo jedna osoba, brigadni general Paul Freiherr Puhallo von Brlog 1889-te promijenio svoje prezime sa Puhalo na Puhallo.

Glede vremena rođenja generala hrvatskog podrijetla se može reći, da su svi došli na ovaj svijet u vrijeme Habsburške monarhije, po tom u godinama postojanja Austrougarske monarhije. Godine rođena spadaju u razdoblje u godinama od 1851. do 1865. i pokazuju srazmjerno veliko rasipanje. Među njima su trojica rođena godine 1855., dvojica godine 1851. i u godini 1856. a 6 osoba su u različitim godinama ugledali sunčevo svjetlo unutar navedenog razdoblja od 15 godina.

U vrijeme izbijanja prvog svjetskog rata trojica su generala napunila već 60. godinu života, 9 od njih su bili u svojim pedesetim godinama a 1 osoba još nije imala niti 50 godina.

Mjesto rođenja svrstanih u generalsku elitu sa hrvatskim podrijetlom je u svakom slučaju poznato. Iznimku predstavljaju tri osobe, ostali su svi rođeni na području Hrvatske ili u nekom pograničnom području. Od 13 naselja 3 su gradovi a 10 su općine.

Proučavajući obiteljsko stanje hrvatskih generala može se reći, da su sa 3 iznimke svi bili oženjeni i sukladno običajima toga vremena, zasnovali su obitelj. Niti jedan od njih se nije rastao, niti je postao udovac. Općenito se može reći, da su bračne partnere sebi birali iz istoga društvenog sloja, iz koje su i sami potjecali. Sklapanje braka ispod ili iznad ranga nije bilo svojstveno. Većina su njihovih bračnih partnera imala građansko ili malograđansko, intelektualno obiteljsko zaleđe srednjega sloja. Vojni su se časnici u prosjeku ženili 10 godina kasnije negoli drugi pripadnici muškoga roda u Monarhiji.⁴

Od Hrvata iz generalske elite vojske monarhije izuzev trojice neoženjenih generala, svima se rodilo dijete u braku. Proučavajući broj djece, možemo utvrditi, da nije dostigao uobičajen broj za to vrijeme. Obično su odgaja po 1-2 djeteta, prosječan broj djece po obitelji generala je iznosio 1,84.

Proučavajući podrijetlo, to jest zanimanje očeva hrvatskih pripadnika generalske elite, dobili smo odgovor na pitanje iz kojih društvenih skupina i slojeva potječu generali. Kao rezultat istraživanja općenito se može utvrditi, da velika većina njih (12 osoba) potječe iz srednje klase. Vjerojatno je obiteljsko zaleđe imalo ulogu u tome, što su osobe obuhvaćene istraživanjem sebi odabrali profesionalnu vojnu karijeru.⁵ Među njima je sedmorici otac bio carski-kraljevski časnik, a po jednom od njih je bio vojni

⁴ U vojsci Habsburške monarhije je bio strogo ograničen broj onih časnika, kojima su odobravali zasnivanje obitelji. Časnici su mogli stupiti u brak samo sa takvom ženskom osobom, koje nisu predstavljale teret za državnu riznicu, pored toga nisu dovodile u opasnost ugledni društveni položaj i dostojanstvo časničkog reda. Od 1750. je zahtijevana uplata bračnog pologa, takozvane kaucije (novac, državna obveznica sa prinosom, vrijednosni papir, posjed zemlje ili druga vrijedna nekretnina) u državnu riznicu, čije su kamate redovito isplaćivali bračnim partnerkama i na taj su se način mogli skrbiti za udovu časnika. Što je jedan časnik ima niži čin, zahtijevan je utoliko veći polog. 1887-te je povećan iznos pologa, međutim brak je dozvoljen većem broju časnika, nego ranije: u redovnim pukovnijama zajedničke vojske se mogla oženiti jedna četvrtina jedinice, od časnika u glavnom stožeru polovica časnika starijih od 30 godina. Prema uredbi izdanoj 1907. mogla se oženiti polovica časnika vojne jedinice, međutim poručnici su kao polog trebali uplatiti 60.000 kruna (po prilici oko trideset prosječnih temeljnih godišnjih primanja), a bojnici po 30.000 kruna (peterostruko godišnje primanje). Od časnika sa činovima višim od bojnika nije zahtijevana uplata pologa. Izvor: Deák 1993, 178-179. Bračni polog je pretežito uplaćivala obitelj nevjeste, time se uspjelo postići, da se što veći broj časnika priženi u imućnije obitelji. U vojsci je polog postao obavezan tek 1887-te, što je u slučaju jednog časnika starog 30-40 godina predstavljalo 40-60.000 kruna, međutim nije bio ograničen broj domobranskih časnika. Izvor: Hajdu 1999, 245-247., 271.

⁵ U obiteljima srednjega sloja usmjeravanje djece ja vojnoj službi je općenito predstavljalo način za napredovanje na društvenoj ljestvici ili osiguranje uzdizanja ili očuvanja već dostignute razine. Izvor: Balla 2010, 28.

građevinski predstojnik, graničar, civil, trgovac, porezni inspektor, odnosno zemljišnik. Vojni časnici skupa sa graničarem i vojnim službenikom sačinjavaju preko dvije trećine (9 osoba), a civilno podrijetlo bezmalo jednu četvrtinu (3) u kasnijem podmlatku hrvatskih generala.

Uzimajući u razmatranje vjersku pripadnost hrvatskih generala, koji su dostigli više činove možemo utvrditi, da među njima nalazimo predstavnike triju uobičajenih vjera u Monarhiji. U krugu hrvatskih generala se u manjoj mjeri oslikava vjerska raznolikost i raspodjela u carstvu, naime 76,9% njih (10 osoba) su bili sljedbenici rimokatoličke vjere. Na drugom je mjestu pravoslavna vjera (2 osobe), a na trećem mjestu sa jednim zastupnikom su grkokatolici. Razloge za prekomjernu zastupljenost rimokatoličke vjere možemo pronaći u dominantnom značaju ove vjere unutar monarhije.⁶

Od 13 osoba jedino je jedna, Emil Freiherr Woinovich von Belobreska počasni general pješništva promijenio svoju vjersku pripadnost, koji je 1896. prešao sa pravoslavne na rimokatoličku vjeru.

Istražujući školsku spremu kasnijih hrvatskih generala možemo reći, da poznavajući raspoložive podatke, slika je veoma raznolika. Od civilnih obrazovnih ustanova 4 su osobe završile gimnaziju, prije vojne karijere. Od vojnih obrazovnih i odgojnih ustanova 3 osobe su završile graničarsku vojnu školu ili školu pukovnije, 4 osobe višu vojnu realnu školu u Mährisch Weisskirchenu, 2 osobe u istoj ustanovi vojnotehničku školu. 3 su osobe završile višu vojnu odgojnu ustanovu, 2 nižu vojnu odgojnu ustanovu a 1 osoba vojni kolegij u Sankt Pöltenbenu.

Promatrajući razne tipove vojnih škola možemo utvrditi, da je najveći broj njih svoje studije završio u nekoj od časničkih obrazovnih ustanova. Više od dvije trećine (9) kasnijih hrvatskih generala je temelje vojno-časničke službe stekao na jednoj od vojnih akademija oružanih snaga Habsburške monarhije (Vojna akademija Marije Terezije u Wiener Neustadtu, Vojno-tehnička akademija u Beču, vojna akademija Ludovika). Neku od dočasničkih škola monarhije (ova je tip škole uglavnom educirao zapovjednike trupa za jedinice) su završile ukupno 4 osobe.

Tijekom vojne karijere hrvatskih generala presudnu su ulogu imale obrazovne ustanove, koje pružaju viši stupanj izobrazbe. Carski i kraljevski zapovjedni stožer je od 1852. funkcionirao u Beču, školu, koja je pružala najviši stupanj vojne izobrazbe, carsku i kraljevsku Vojnu školu je završilo 70%, to jest 9 kasnijih hrvatskih generala, a dvojica su uspješno završili također strukovni tečaj, koji pruža stožernu izobrazbu, viši topnički tečaj u Beču. Njih su nakon kraće probne službe obično premjestili u stožerno tijelo.

Od 9 generala, koji su završili vojnu akademiju sedmorica su završili i Vojnu školu u Beču, 2 su sa tek kadetskom izobrazbom kasnije završili stožernu stručnu školu. Što znači da su oni, koji su završili vojnu akademiju dobili značajnu mogućnost za pristup u glavni stožer i da završe karijeru kao generali.

Od 13 hrvatskih generala 4 su osobe kao nastavnici sudjelovali u izobrazbi zapovjednog stožera monarhije (na carskoj i kraljevskoj Vojnoj školi u Beču, kao na višem tehničkom i topničkom tečaju, također u Beču), János Nikić na Vojnoj akademiji Ludovika, a 3 su osobe su kao nastavnici sudjelovali u izobrazbi časničkog podmlatka u pješačkim kadetskim školama.

Među znanjem jezika hrvatskih generala iz generalske elite monarhije i njihovog službovanja u carskoj i kraljevskoj vojsci, odnosno u mađarskoj vojsci se iskazuje uska povezanost.⁷ Općenito se može utvrditi, da su svi hrvatski generali bili u stanju tijekom karijere komunicirati na najmanje četiri jezika, 4-6 su jezika koristili aktivno ili od slučaja do slučaja. Tri su osobe na nekoj razini koristile 4,

⁶ Tijekom karijere hrvatskih generala vjerska pripadnost uopće nije bila od presudnog značaja.

⁷ Nakon 1868. u carskoj i kraljevskoj vojsci (drugim imenom zajedničkoj), odnosno u mađarskoj Kraljevskoj vojsci većina časnika su pored njemačkog, odnosno mađarskog službenog i zapovjednog jezika bili prisiljeni sa svojim vojnicima, podređenima kontaktirati na najmanje jednom drugom jeziku. Časnici jedne transilvanijske zajedničke pukovnije su pored njemačkog trebali poznavati i rumunjski i mađarski jezik, a često puta i koristiti te jezike. Prihvaćeni minimum je predstavljala kvalifikacija sukladno potrebama službe (pretpostavljala je poznavanje 150-200 najznačajnijih izraza, uz pomoć kojih je časnik mio u stanju komunicirati sa svojim vojnicima). Poznavanje jednog ili više jezika pukovnije je trebalo dokazati pred jednim povjerenstvom, koje se sastalo u roku od tri godine od početka službovanja časnika pri jedinici. Ukoliko nije položio ispit, dobio je dvije godine odlaganja, ali ako je i tada ispit bio neuspješan, iz razloga nepodobnosti nije unaprijeđen. Izvor: Deák 1993, 130.

pet osoba 5, tri osobe 6, jedan general 7, a jedan 8 jezika. Većina njih su na dva jezika na savršenoj razini govorili i pisali. Ostale su jezike savladali u krugu obitelji, eventualno nakon 1868. obavljajući službu u pukovnijama zajedničke vojske sa mješovitim etničkim sastavom i kao jezik pukovnije (materinski jezik najmanje 20 posto osoblja jedne pukovnije) su koristili tijekom svakodnevne komunikacije sa podređenima.⁸

Službeni i zapovjedni jezik vojske monarhije njemački, svi su govorili savršeno. Devet je osoba savršeno, a 4 sukladno potrebama službe su razumjeli i koristili hrvatski jezik. Pored njemačkog i hrvatskog jezika – koje su svi razumjeli i koristili u svakodnevnom službenom kontaktu i u privatnom životu – jezik koji su najviše koristili je bio francuski, koji je bio obvezan predmet u vojnim školama, a u 19. stoljeću rado korišten u civilnom društvu, taj je jezik razumjelo 11 osoba (6 dobro, 3 po potrebi a 2 osobe donekle). Mađarski jezik, koji je u mađarskoj Kraljevskoj vojsci (pored hrvatskog) korišten kao službeni i zapovjedni jezik jedna je general koristio savršeno, a 7 osoba sukladno službenim potrebama. Talijanski jezik je jedan general koristio na visokoj razini, a jedan po potrebi. Jedna je osoba dobro govorila engleski. Češki, odnosno slovački jezik su podjednako koristile po 3 osobe sukladno službenim potrebama ili po potrebi. Rumunjski, rutenski, poljski i slovenski su podjednako koristile po 2 osobe sukladno službenim potrebama ili po potrebi.

Proučavajući vojno napredovanje i raspodjelu najviših vojnih činova, koje su dostigli možemo utvrditi, što je viši čin, manji je njihov broj. Od svih proučavanih generala najveći broj (5 osoba) je imao čin počasnog generala pješaštva na kraju svoje karijere, iza njih slijede generali pješaštva (3 osobe), pa logorski generali i brigadni generali, po 2 osobe, generale je zastupao jedino Svetozar Borojević.

Tijekom svoje vojne karijere hrvatski su generali u najnižem generalskom činu vojski monarhije, čin brigadnog generala dostigli u prosjeku sa u dobu od 50 godina, a najviši čin koji su dostigli (počasni general pješaštva – general) prosječno sa 59 godina.⁹ Nakon 1918. samo je jedna osoba, Csicsics Miksa unaprijeđen, sa 76 godina 1941. u brigadnog generala.¹⁰

Općenito se može reći, da su časnici sa stožernom izobrazbom brže napredovali na ljestvici. Bezmalob svaki od proučavanih generala, 11 osoba je imalo stožernu izobrazbu.

Unapređenja u mirnodopskom razdoblju nakon 1868. su upriličena 1. svibnja i studenoga, po redoslijedu činova. U carskoj i kraljevskoj zajedničkoj vojsci prijedlog vladaru je podnosio zajednički ministar rata, a u Vojski ministar obrane. Za bojnika su imenovani oni časnici, koje su smatrali dostojnim za to, da svoju karijeru okončaju kao brigadiri ili generali, pored toga su uspješno završili odgovarajući pripremni tečaj. U slučaju nekoliko časnika unapređenje je odgođeno za jednu godinu, ukoliko se njihova izobrazba i zapovjednička praksa nije dokazala dovoljnom ili nisu naučili jezike pukovnija, ili im je karakter prosuđen nezrelim.

U zajedničkoj vojsci i u Vojski su svake godine na tzv. jesenskim vježbama prosuđivali i podobnost časnika za predviđenih za unapređenje, što je uglavnom predstavljalo zapovjedništvo nad višim organi-

⁸ Balla 2010, 32.

⁹ Mogućnost brzog postizanja vojne karijere u oružanom snagama je postojala jedino za pripadnike vladarske dinastije i nekoliko obitelji nadvojvoda i kneževa. Nakon 1868. u Vojski je napredovanje bilo srazmjerno lakše, na pr. u 1980-tim godinama poručnik, koji je završio Ludoviku nakon 9 godina je mogao postati satnik, pretekavši tempo unapređenja carskih i kraljevskih časnika. Premještaj u mađarsku Vojsku je za časnike bilo povoljno, naime u većini slučajeva to predstavljalo unapređenje odmah, ili u roku od nekoliko mjeseci.

Vrijeme čekanja u slučaju natporučnika je bilo obično 4-5 godina, u satnika 4-6, bojnika 6-10, pukovnika 3-4 i brigadira 3-6 godine. Jedan časnik trupe je za oko 30 godina službe dostigao čin brigadira, a njegov kolega u stožeru je već nakon 20-25 godina mogao postati stožerni brigadir.

Minimalno vrijeme čekanja je bilo različito i pri raznim rodovima vojske, tako je prosječna starosna dob brigadira pješaštva iznosila 51,8 godina, pri konjici 46,2 godina a stožernog brigadira 45,6 godina, topničkog brigadira 55 godina. Izvor: Hajdu 1999, 217-218.

Vjerska ili nacionalna pripadnost nisu imali nikakvu ulogu u formiranju časničke karijere. Ključ brzoga napredovanja u vrijeme postojanja monarhije su bile školska izobrazba i završavanje tečajeva usavršavanja višega stupnja. Oni koji su završili neku vojnu akademiju, imali su više mogućnosti za stupanje u Vojnu školu, a po tom u stožer, odakle su konačno izlazili kao generali. Izvor: Deák 1993, 234-235.

¹⁰ Balla 2010, 106.

zacijskim jedinicama, trupama ili korpusima od uobičajenoga. Predstojnici su strogo ocjenjivali njihove učinke, što je moglo utjecati na unapređenje ili izostanak unapređenja časnika.¹¹

Tijekom vojnih operacija ili tijekom prvoga svjetskog rata se pojavljuju znatna odstupanje, naime značajan broj njih je dobilo vanredno unapređenje za svoje ratne zasluge na frontu ili u zaleđu. Ovaj se drugi slučaj mogao primijeniti ne samo za pokazanu hrabrost na bojištu, već i temeljem osobnih kvaliteta i djela. Po prijedlogu povjerenstva za vrjednovanje vladar je pojedinačno odobravao ovakva unapređenja.¹²

Najviši položaj, koji su hrvatski generali postigli na bojištu je bio zapovjednik armijske skupine (Borović), zapovjednik vojske (Puhallo), i zapovjednik korpusa (3 osobe), i položaj zapovjednika pješake divizije (5 osoba). Sedam generala je službovalo u raznim položajima u zaleđu u zadnjem razdoblju karijere, tako su 3 osobe bile vojni zapovjednici gradova, 1 osoba zapovjednik glavnog stožera, 1 osoba čelnik pokretnog ispitnog povjerenstva mađarskog ministra obrane, 1 osoba carski i kraljevski žandarmerijski nadzornik, a 1 je general bio ravnatelj bečkog carskog i kraljevskog Vojnog arhiva.

Hrvatski su generali tijekom svoje karijere naizmjenično zauzimali operativne časničke zapovjedničke položaje i položaje u glavnom stožeru. Na sljedeći su način bili zastupljeni u pojedinim rodovima vojske: 10 osoba pri pješastvu, dvojica pri topništvu, a 1 osoba je svoju vojnu službu započela pri tehničkoj jedinici. 12 je osoba svoju časničku karijeru započelo pri carskoj i kraljevskoj vojsci, a János Nikić pri mađarskoj Kraljevskoj vojsci.

Tijekom časničke i generalske karijere u carskoj i kraljevskoj vojsci i također u mađarskoj Kraljevskoj vojsci, odnosno vojnim je jedinicama tijekom svjetske kataklizme je zapovijedalo 6 osoba, pored službovanja u zajedničkoj vojsci 3 su osobe bili i zapovjednici carsko-kraljevskog korpusa Landwehr. Stephan Sarkotić je podjednako služio i u zajedničkoj vojsci, u carsko-kraljevskom Landwehr i u mađarskoj Kraljevskoj vojsci. Pored službovanja u zajedničkoj vojsci Michael Tisljar je bio i nadzornik carsko-kraljevske policije, a Lukas Šnjarić je bio u službi pri bosansko-hercegovačkim pukovnijama, odnosno žandarmeriji.

Među generalima je general pješastva Lukas Šnjarić služio najdulje vrijeme – do umirovljenja više od 48 godina – neprekidno.

Od hrvatskih generala nitko nije nastavio službovanje u vojsci neke od država nasljednica monarhije. Premda je Miksa Csicsericis unaprijeđen, ali radi starosti nije praktički služio u vojnim snagama hrvatske države za vrijeme drugoga svjetskog rata.

Svi su hrvatski generali sudjelovali u prvom svjetskom ratu, od njih 4 osobe bez prekida aktivno do kraja, a devetorica su bili u službi tek neko vrijeme. Ovi su drugi ili bili na dopustu uz naknadu za pričuvnu službu ili su bili oslobođeni i tek nakon nekoliko vremena su dobili novi raspored, neki su stavljani u pričuvu i nisu dobivali nove zadaće ili su umirovljeni još prije završetka rata. Među generalima 4 njih su za vrijeme rata služili na nekom od bojišta, 2 samo u zaleđu a 7 osoba su služile i na frontu i u zaleđu.

Vojna karijera hrvatskih generala je okončana umirovljenjem. Osam generala je umirovljeno 1. siječnja 1919., 3 sa najvišim generalskim činovima (2 brigadna generala i 1 general) 1. prosinca 1918., a 2 osobe još prije završetka kataklizme (János Nikić 12. prosinca 1915., a Michael Tišljjar 1. veljače 1917.). U vrijeme umirovljenja najmlađi među njima je bio Miksa Csicsericis sa 53 godine, a najstariji Lukas Šnjarić i Emil Woinovich, koji su u vrijeme umirovljenja već imali preko 67 godina.¹³ Na žalost sudbina generala nakon raspada monarhije je neznatno ili uopće nije sljedljiva.

Više od polovice hrvatskih pripadnika generalske prvoga svjetskog rata (7 osoba) je sudjelovalo prije 1914. u nekoj od vojnih operacija, odnosno osvajačkih pohoda Habsburške monarhije, a 6 osoba

¹¹ Balla 2010, 39.

¹² Deák 1993, 212.

¹³ Iznos mirovina je bio diferenciran ovisno o zadnjem dostignutom činu i odgovara primanju u zadnjoj godini aktivne časničke službe. Za primjer počasni general pješastva i konjički general, kao i logorski general su nakon 40 godina službe dobivali mirovinu u iznosu od 16.800 kruna.

nije imalo ratna iskustva, prije 1914.¹⁴ Od ratova i pohoda prije 1914. među generalima su trojica bili sudionici vojnoj opsadi Bosne i Hercegovine 1878, međutim svega su dvojica sudjelovala i u bitkama, jedna je osoba doduše bila nazočna, ali nije osjetio miris baruta. U gušenju ustanka 1882. u južnoj Dalmaciji i Hercegovini su također sudjelovala tri kasnija generala, od njih su dvojica sudjelovali u bitkama. Bacsányi Csicseric Miksa je kao pukovnik u rusko-japanskom ratu 1904-1905. bio raspodijeljen u glavno sjedište carske ruske vojske kao austrougarski vojni ataše, bio je nazočan u nekoliko većih bitaka toga rata, kao promatrač.

Darovitost i stručne zasluge hrvatskih pripadnika austrougarske generalske elite su bili priznati brojnim odlikovanjima. Od odlikovanja Habsburške imperije i Austrougarske monarhije najveći broj njih je posjedovalo odlikovanja i ordene za vrijeme provedeno u službi (uobičajeno 25, 30, 40 godine), odnosno za jubileje vladara, za vojne pohode ili sudjelovanje u mobilizaciji (I-III. Vojne časničke značke, Jubilarna spomen medalja oružanih snaga (1898), Vojni jubilarni križ (1908), Mobilizacijski križ 1912-1913.), kao i za ratne i civilne zasluge. Za vojne su zasluge zaslužnima najčešće dodjeljivani Križ za vojne zasluge, Red cara Leopolda, Red carske željezne krune, Orden za vojne zasluge, razni stupnjevi Reda cara Franje Josifa, Vojni orden, za civilne zasluge tijekom prvoga svjetskog rata Zvijezda za zasluge Crvenog križa sa vojnim ukrasom, razne klase Počasne značke Crvenog križa.

Prihvaćanje i nošenje dodijeljenih inozemnih odlikovanja je bilo vezano za odobrenje vladara Habsburške monarhije. Dodjele su obavljene prigodom najrazličitijih događanja i obrazloženja, tako na primjer inozemnim vladarima, državnici, političarima, vojnim izaslanstvima u Austrougarskoj, ili posjet časnika, generala u pratnji austrougarskog vlada ili prestolonasljednika inozemstvu, a tijekom svjetskoga rata sudjelovanje u zajedničkim vojnim akcijama i ofanzivama sa njemačkim, bugarski, turskim saveznicima, sve su to bile prigode za dodjelu odlikovanja zaslužnima, što se odvijalo uzajamno sa državama Središnjih sila.

Od austrougarskih ordena dodjeljivanih za zasluge III. klasu Reda carske željezne krune su dobile svih 13 osoba, II. klasu su dobili njih 8, a I. klasu 6 osoba, Vojni orden njih 6, brončani Orden za vojne zasluge 8, srebrni Orden za vojne zasluge 1, austrijski Križ viteškoga reda cara Leopolda 11, Veliki križ toga reda 2, prvi klasu istoga reda 2, zapovjednički križ 1, Vojni križ za zasluge (prije 1914.) 9, I. klasu križa za vojne zasluge 2, II. klasu 5, razne stupnjeve austrijskog Reda cara Franje Josifa 4, I. klasu Počasne značke Crvenog križa 8, Zvijezdu za zasluge Crvenog križa 1, Spomenicu Bosne i Hercegovine je dobila 1 osoba. Svetozar Borojević je kao general dobio Križ viteškoga i zapovjedničkog reda Marije Terezije, a pored toga je čak u dva navrata dobio Veliku vojnu spomenicu. Glede inozemnih odličja najveći broj njih (9) su dobili njemačka odlikovanja, 4 generala turska, 3 osobe bugarska, 3 osobe perzijska, 3 generala rumunjska, 2 osobe ruska, a po 1 osoba liechtensteinsko, papino, norveško, španjolsko, belgijsko, crnogorsko i francusko odlikovanje su mogli nositi na svojim odorama. Dvojica generala (Viktor Njegovan i Nikić János) uopće nisu dobili inozemna odlikovanja.

Blizu dvije trećine hrvatskih generala (8) su nosili mađarsku ili austrijsku plemićku titulu naslijeđenu od obitelji ili dobivenu od vladara carstva.¹⁵ Ukupno 7 su osoba nosile mađarsku plemićku titulu, njih 6 sa mađarskim plemićkim prvim imenom. 1 je osoba posjedovala austrijsku plemićku titulu i prvo

¹⁴ Vojska carstva je u razdoblju od 1867. do 1914. preživjela jedno od najduljih mirnodopskih razdoblja tijekom svojega postojanja, časnici tijekom dugoga niza decenija nisu imali mogućnosti dokazati svoju podobnost na ratištu. Na velikim godišnjim vojnim vježbama, općenito provedenim po dobro uvježbanim shemama, bezmalo nisu imali mogućnosti uvježbavati suvremen borbene situacije i u praksi upoznati promjene na području borbenih vještina.

¹⁵ Nakon 1868. oni koji su proveli 30 godina u aktivnoj službi i sudjelovali su najmanje u jednoj bitci ili ratu stekli su pravo na plemićku titulu. Drugi su časnici su za dosjelu plemićke titule trebali dokazati 40 godina bespriješkornog službovanja. Sve to je značilo, da je dotični časnik već bio blizu umirovljenja. Izvor: Deák 1993, 200-201.

Uporaba plemićke titule je bila vezana uz potvrdni postupak, u slučaju poznatih obitelji sa visokim titulama to nije bio zahtjev. Časnici su zvanično titulu dobivali besplatno, a u praksi su trebali platiti najmanje 120-150 forinti, mogli su odabrati svoje plemićko prvo ime, po tome gdje su rođeni (na pr. Paul Freiherr Puhallo von Brlog), gdje su ratovali u boju (na pr. Stephan Freiherr Sarkotić von Lovćen), ili sjedište svoje pukovnije. Izvor: Balla 2010, 35.

ime. Mađarsku, odnosno austrijsku barunsku titulu su nosile po 3 osobe, a austrijsku grofovsku titulu je nosio 1 general. Istinsko dostojanstvo unutarnjeg tajnog savjetnika su dobila 8 generala, a general Boro-
ević je raspolagao i sa titulom vlasnika pukovnije, počasnog građanina, počasnog doktora, kao i mar-
šalskom palicom.

Približno polovica od 13 proučavanih hrvatskih generala, njih 6 su dali svoj doprinos razvoju tadaš-
nje vojne znanosti, naime uz njihovo se ime vezuje i veći broj pisanih djela, koja su svjetlo dana ugle-
dala uglavnom na njemačkom ili manjim dijelom na mađarskom jeziku. Svih 6 generala su imali sto-
žernu izobrazbu i kvalifikaciju. Općenito se može reći, da su uglavnom časnici, koji su službovali u
glavnom stožeru osjećali u sebi poticaja ka pisanju vojno-znanstvenih članaka ili djela. Uz imena ostalih
7 hrvatskih generala se ne vezuju nikakve publikacije.

Analizom vremena smrti hrvatskih generala iz carske i kraljevske generalske elite prvoga svjetskog
rata smo otkrili, da ti datumi spadaju u razdoblje od 1920. do 1948. i pokazuju veoma veliko rasipanje.
Svi su umrli u tri desetljeća nakon prvoga svjetskog rata, devetorica od njih u desetljeću od 1920. do
1930. Svega su dvojica umrli u istoj godini (1930.). U dobu od 60 do 70 godina je umrlo 6 generala,
od 71 do 802 godina 5 osoba, a od 81 do 83 godine 2 osobe. prosječna starost u vrijeme smrti je bila 72
godine. Najmlađi od njih je umro Viktor Njegovan sa 60 godina, a kao najstariji Miksa Cserecsics je
prešao počivati u drugi svijet u starosti od 83 godine. Istražujući raspodjelu mjesta smrti možemo utvr-
diti, da su od 13 naselja svi gradovi. U Austriji 6 (5 u Beču, 1 osoba u Klagenfurtu), u Kraljevini Srba,
Hrvata i Slavena 3 (2 osobe u Zgrebu, 1 u Karlovcu), U Jugoslaviji 3 (2 osobe u Zagrebu, 1 osoba u
Novom Sadu), a 1 jedan je general umro u Rumunjskoj. Većina njih su napustili red živih uslijed pri-
rodne starosti, nitko od njih nije doživio nasilnu smrt.

Kao sažetak može se reći, da su hrvatski generalni najvišeg ranga u kopненоj vojsci Austrougarske
za vrijeme Velikoga rata služili aktivno tijekom cijelog trajanja rata ili samo u jednom njegovom dijelu.
Uglavnom su bili u dobi od 50-60 godina starosti, većinom su bili rimokatoličke vjere, bili su oženjeni
i imali su obitelj. Glede podrijetla, pretežito potječu iz srednjega sloja iz obitelji intelektualaca, završili
su vojnu školu (akademiju, kadetsku školu) i stožernu stručnu u školu. Govorili su više jezika (2-5),
posjedovali su plemićku titulu, naslijeđenu ili stečenu. Također su posjedovali brojna visoka odlikova-
nja monarhije ili inozemna, ratna iskustva nisu imali, tek neznatno. Tijekom karijere su podjednako
stekli stožerno i zapovjedničko iskustvo pri trupama, najveći broj njih je ratovao na ruskom, balkan-
skom i talijanskom frontu, kao carski i kraljevski, odnosno mađarski kraljevski zapovjednici trupa.
Dvojica su služili isključivo u zaleđu, sedmorica naizmjenično u zaleđu i na frontu, šestorica njih su
objavili i vojno-znanstvena djela. Ukupno desetorica njih su rođeni na području današnje Hrvatske,
svega četvorica njih su nakon prvoga svjetskog rata živjeli u Hrvatskoj i petorica su preminuli tamo
nakon svjetske kataklizme u 2-3. desetljeću.

Hrvatski generali, koji su dostigli najviše vojne činove, samim tim su zauzimali i najznačajnije
položaje, imali su značajnu ulogu u tome, što je mnogo nacionalna vojska carstva do kraja ostala jedin-
stvena, obično se dobro držala na frontovima, a početkom studenog 1918. je ratovala još i tada, ka je
Monarhija kao državna formacija već prestala postojati.

Uspomenu na njih čuva hrvatska i mađarska, kao i svjetska historiografija.

PRIPADNICI AUSTROUGARSKE GENERALSKOJ ELITE PODRIJETLOM IZ PODRAVINE

U nastavku prikazujemo kratak životopis dvojice carskih i kraljevskih generala hrvatskoga podrije-
tla iz elite Monarhije, podrijetlom iz regija susjednih sa Podravinom, koji su stekli slavu i za svoj su
zavičaj vezani sa tisući niti.

Stephan Freiherr Bogat von Kostanjevac und Panos, kasnije počasni general pješaštva, rođen je
19. srpnja 1855. godine u Varaždinskoj graničarskoj oblasti u naselju Miholanec (danas Miholjanec) u
obitelji rimokatoličke vjere. Prema dokazima zvaničnog ocjenjivačkog lista – koji je tijekom postojanja
Monarhije vođen za svakoga časnika – otac mu je ima građansko podrijetlo.

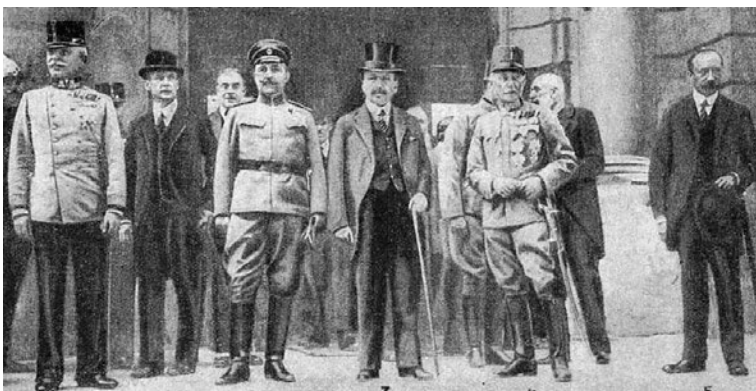

Nakon studija na graničarskoj vojnoj školi u Mitrovici između 1872 i 1874 završio je carsku i kraljevsku kadetsku školu o državnom trošku sa dobrim rezultatom.¹⁶

Dne 1. rujna 1872. vojnu je karijeru započeo kao desetnik u carskoj i kraljevskoj pješačkoj pukovniji pod vojno-evi-dencijskim brojem 16. stacioniranoj u Zagrebu. 1. studenog 1874. je imenovan za kadeta i istodobno premješten u 69. carsku i kraljevsku pješačku pukovniju, gdje je službovao približno 23 godine. U pukovniji je službu započeo u Ragusi u Dalmaciji. 1. svibnja 1875. je u jedinici unaprijeđen u poručnika. 21. srpnja 1878. je kao imenovani časnik satnije službovao pri pukovniji u Mostaru, a po tom od 6. studenog 1878. u Stolcu. Pošto je njegova jedinica, 69. carska i kraljevska pješačka pukovnija sudjelovala u opsadi Bosne i Hercegovine od strane austrougarskih snaga, stoga je poručnik Bogat također bio sudionik okupacijskim operacijama od 29. srpnja do 17. listopada 1878., međutim tijekom vojne operacije nije sudjelovao u bitkama.

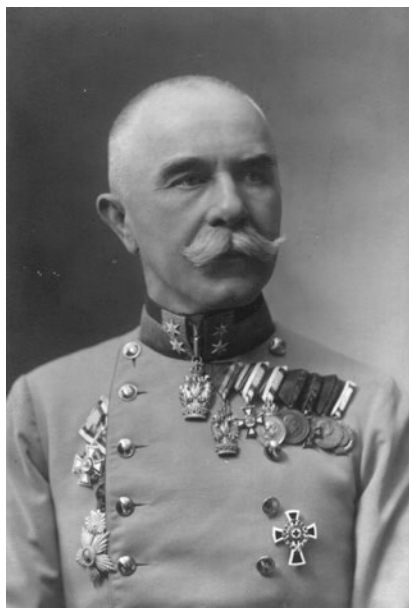
Od 1. svibnja 1879. je sa jedinicom bio stacioniran a Zagrebu, a od 1. travnja 1882. u Bijeljini, a od 1. lipnja 1879. do 20. rujna 1883. je bio u službi intendantskog zapovjednika pukovnije. U međuvremenu je 1879-80. završio konjički tečaj, a od 1. do 18. travnja 1880. željeznički tečaj (tren), oba sa uspjehom. 1. svibnja 1880. je u jedinici unaprijeđen u natporučnika. 1. rujna 1882. je na osam godina sa pukovnijom otišao na drugu lokaciju, konkretno u mađarski glavni grad, Budimpeštu. Od 21. rujna 1883. je obavljao dužnost časnika satnije u 69. carskoj i kraljevskoj pješačkoj pukovniji u Budimpešti. 1. svibnja 1888. je unaprijeđen u satnika 2. klase što je istodobno značilo i imenovanje za zapovjednika satnije. 1. studenog 1889. je uz zadržavanje položaja zapovjednika satnije unaprijeđen za satnika 1. klase u 69. zajedničkoj pukovniji, pored toga je djelovao i kao časnik za naoružanje u Budimpešti. 5. listopada 1890. je sa jedinicom premješten u Székesfehérvár, gdje je nastavio djelovati kao zapovjednik satnije. Od 19. srpnja 1891. je svoju službu na čelu satnije obavljao u novom garnizonu u Beču, po tom od 24. rujna 1893. u Wöllersdorfu, a od 1. rujna 1894. ponovo u Budimpešti. Od 29. kolovoza 1895. je kao zapovjednik satnije služio u naselju Avtovcu. 1896-te je pored položaja zapovjednika satnije djelovao i kao zapovjednik kordona u naselju Čemerno, a kao zapovjednik kolodvora u naselju Fojnica.

Nakon uspješnog svladavanja propisanog časničkog ispita 1. svibnja 1897. je unaprijeđen u bojnika istodobno je postao zapovjednik 4. bojne 69. carske i kraljevske pješačke pukovnije u Beču, a po tom od 1. siječnja 1900. u transilvanijskom Szászvárosu, od 1. rujna 1900. u Marosvásárhelyu. 1. studenog 1901. je unaprijeđen u pukovnika, nadalje dobio je imenovanje zapovjednika 4. bojne 70. carske i kraljevske pješačke pukovnije u Travniku, a od 1. svibnja 1904. u garnizonu u Petrovaradinu. 29. kolovoza 1904. premješten u mađarsku Kraljevsku vojsku, koja je predstavljala drugu liniju kopnenih snaga: vladar Monarhije ga je imenovao zapovjednikom 26. pješačke pukovnije stacionirane u Karlovcu. 1. svibnja 1905. je imenovan u brigadira u položaju zapovjednika brigade. 18. veljače 1910. je postavljen na generalski položaj u zapovjedništvu Mađarskog VII. vojnog okruga u Zagrebu, gdje bojnai Svetozar Boroević služio pod izravnim zapovjedništvom general-pukovnika zapovjednika okruga. 14. studenog 1910. je unaprijeđen u prvi generalski čin, uveden u austrougarskim oružanim snagama u generala bojnika na položaju u Zagrebu. 9. studenog 1910. je postao zapovjednik 84. pješačke brigade Mađarske vojske stacionirane u Osijeku.

Slika 1. General Stephan Freiherr Bogat von Kostanjevac und Panos na lijevom rubu slike (izvor: Tolnai Világlapja 1918 srpanj-rujan)

¹⁶ Kriegsarchiv Wien, Qualifikationsliste Stephan Bogat, 224. kutija

Slika 2. general Stephan Freiherr Bogat von Kostanjevac und Panos, u činu general-pukovnika (izvor: zbirka Balla Tibora)

Dne 29. ožujka 1914. je imenovan za zapovjednika carske i kraljevske 1. pješačke divizije stacionirane u Sarajevu, a 1. svibnja 1914. na tom položaju unaprijeđen u čin general-potpukovnika. Nakon izbijanja prvog svjetskog rata, od 1. kolovoza 1914. je zapovijedao 1. pješačkom divizijom carske i kraljevske vojske na balkanskom ratištu. Od 29. svibnja 1915. na talijanskom ratištu, ponovno otvorenom za Monarhiju, ratovao sa svojom divizijom, pod zapovjedništvom generala pješništva bojna Svetozara Boroevića, koji je vodio 5. austrougarsku vojsku. 11. prosinca 1915. je uz pričuvnu naknadu poslan na dopust.¹⁷ Od 1. siječnja 1916. do kraja prve svjetske kataklizme je u položajima u Hrvatskoj mogao obogaćivati svoje sposobnosti: bio je vojni zapovjednik i zapovjednik grada u Budimpešti.

1. kolovoza 1917. je ponovno aktiviran na svojem položaju. 10. kolovoza 1917. ga je austrougarski vladar imenovao za počasnog generala pješništva. 1. siječnja 1919. je slično kao brojni drugi generali umirovljen u Budimpešti. O njegovoj daljoj sudbini nema raspoloživih izvora.¹⁸

Slično kao i drugi časnici, tijekom vojne časničke i general-ske karijere u raznim dijelovima kopnenih oružanih snaga podunavske monarhije se tijekom svakodnevnih kontakata služio sa više jezika. Na njemačkom i hrvatskom je savršeno govorio i pisao, na mađarskom sukladno potrebama službe, a

rumunjski je govorio po potrebi.

Njegova darovitost i zapovjedničke sposobnosti su priznati i dodjeljivanjem brojnih austrougarskih odlikovanja. 1878-te je dobio Vojnu medalju, 1. rujna 1897. III. klasu Vojne časničke značke, 2. prosinca 1898. Jubilarni spomenicu oružanih snaga, 19. studenog 1903. Križ za vojne zasluge, 2. prosinca 1908. mu je dodijeljen Vojni jubilarni križ. 15. travnja 1909. je dobio III. klasu Austrijske carske željezne krune, 6. rujna 1912. II. klasu Vojne časničke značke, 11. lipnja 1913. Mobilizacijski križ za godine 1912-136., 14. listopada 1914. je stekao II. klasu Austrijske carske željezne krune sa vojnim vijencem (nakon toga sa mačevima). 5. veljače 1915. II. klasu Vojne časničke značke sa vojnim vijencem (nakon toga sa mačevima sa vojnim vijencem (nakon toga sa mačevima), 8. studenog 1915. Brončano vojno odličje na vojnoj traci (nakon toga sa vojnim vijencem i mačevima), 11. siječnja 1917. Počasnju značku Crvenog križa I. klase sa vojnim vijencem, 27. svibnja 1918. mu je dodijeljen Veliki križ austrijskog cara Franje Josifa sa vojnim vijencem. Od inozemnih odlikovanja je 5. siječnja 1890. od vladara dobio odobrenje za nošenje odličja IV. klase Perzijskog sunca i Reda lava, a 26. studenog 1917. II. klase Njemačkog (Pruskog) željeznog križa.

Izravni pretpostavljeni u službi general-bojnika Bogata, general-pukovnik Svetozar Boroević je u karakterizaciji godine 1911. o njemu istakao, da je izvanredan konjanik, vješt je u upravljanju trupama, pouzdan je u dosljedan, brigadu kojom zapovijeda rukovodi sa pravilnim bojnim prosuđivanjem, jasnim i energičnim zapovijedima. Smatrao je, da je Bogat na tadašnjem položaju, kao zapovjednik 84. pješačke brigade veoma podoban.

Oženio se 1905-te, u braku mu se rodio jedan sin. Ovo to vrijeme nije baš bilo popularno, naime svojstvenim se može reći obiteljski model sa mnogo djece.

¹⁷ Časnike, koje je vojno reviziono povjerenstvo proglasilo djelomičnim invalidima sa polovicom plaće poslali na dopust od najviše jedne godine (dopust sa pričuvnom naknadom). Jedna dio je vraćen u aktivnu službu, ili u službu sa manjim opterećenjem. U slučaju potpukovnika Bogata je primijenjeno ovo drugo.

¹⁸ Vojno-povijesni arhiv Budimpešta, Časnički matični kartoni 3227/1890 (István Bogát)

12. travnja 1913. je dobio mađarski plemićki naslov i plemićko prvo ime Kostanjevički, 11. kolovoza 1917. drugo ime Panoski, 17. listopada 1918. mu je vladar dodijelio titulu baruna.

Stephan Bogat je preminuo 21. svibnja 1923. u Zagrebu, vjerojatno mu se tamo nalazi i vječno počivalište.¹⁹

Michael Freiherr Tišljar von Lentulis, kasnije počasni general pješastva rođen je 16. rujna 1853. u naselju Virje, koje je tada bilo dio Varaždinske vojne graničarske oblasti, koja je postojala od 16. stoljeća. Otac je bio rimokatoličke vjere, poljoprivrednik.

Od 1868. do 1871. je sa izvanrednim rezultatom završio carsku kraljevsku graničarsku pukovnijsku školu u Bjelovaru, a po tom od 1871. do 1873. zagrebačku carsku pješačku kadetsku školu sa odličnim rezultatom, u godinama između 1881–1883. pak stručnu školu budućih stožernih časnika, bečku carsku i kraljevsku Vojnu školu, također sa veoma dobrim rezultatom.²⁰

Vojnu časničku karijeru je započeo 20. kolovoza 1871. kao desetnik u 16. carskoj i kraljevskoj pješačkoj pukovniji u Bjelovaru. 16. ožujka 1872. je unaprijeđen u čin skupnika, a u jedinici je 6. listopada 1872. unaprijeđen u čin počasnog narednika zapovjednika voda. 1. prosinca 1873. je u Bjelovaru postao pripremni nastavnik u školi pukovnije. 1. ožujka 1874. je imenovan za kadetskog dočasnika, a 1. svibnja 1874. je unaprijeđen u poručnika u bjelovarskoj jedinici. 1. studenog 1874. je imenovan za nastavnika matematike i povijesti u carskoj i kraljevskoj pripremljnoj školi 7. pješačke brigade u Trstu. 14. kolovoza 1878. je vraćen u svoju jedinicu, u 16. carsku i kraljevsku pješačku pukovniju u Bjelovaru. Bio je sudionik vojne opsade Bosne i Hercegovine od strane austrougarskih trupa, štoviše 5. rujna 1878. je sudjelovao u jednoj bitci kod planine Paklenica. 6. rujna 1878. je raspoređen u operativni ured 2. carske i kraljevske vojske, i djelovao je kao izvršni časnik pri sarajevskom carskom i kraljevskom glavnom zapovjedništvu. U međuvremenu, 1. studenog 1878. je unaprijeđen u čin natporučnika. Od 16. veljače 1879. je kao pripadnik prekobrojnog vojnog osoblja sudjelovao u civilnoj upravi novoosvojenih okupiranih pokrajina, bio je državni retoričar pri bosansko-hercegovačkoj upravi, pored toga je djelovao i kao zapovjednik okruga u Sarajevu. Od 14. prosinca 1880. je služio u 69. carskoj i kraljevskoj pješačkoj pukovniji Székesfehérváru. Nakon uspješnog završetka Vojne škole u Beču, sukladno običajima toga vremena odmah je postavljen na položaj u zapovjednom stožeru: od 14. studenog 1883. bio je stožerni časnik 38. carske i kraljevske pješačke brigade u Češkoj u Budweis.

Dne 1. studenog 1885. je unaprijeđen u satnika prve klase, istodobno je započeo službovanje u zapovjednom odjeljenju stožera 24. carske i kraljevske pješačke divizije u Galiciji u Przemyslu. 26. travnja 1888. je premješten u zapovjedni stožer XIII. carske i kraljevske divizije u Zagrebu. 16. listopada 1889. je premješten u Beč, gdje je u Zemljopisnom uredu carskog i kraljevskog stožera započeo svoje službovanje. 18. travnja 1892. je imenovan za načelnika stožera 35. carske i kraljevske pješačke divizije u Klužu. 1. svibnja 1892. (nakon uspješno položenog propisanog časničkog ispita) je na tom

Slika 3. Michael Freiherr Tišljar von Lentulis
(izvor: https://www.europeana.eu/hu/item/92062/BibliographicResource_1000126122533)

¹⁹ Balla 2010, 82-83.

²⁰ Kriegsarchiv Wien, Qualifikationsliste Michael Tišljar 3509. kutija

Slika 4. Michael Freiherr Tišljár von Lentulis počasni general pješaštva (izvor: zbirka Balla Tibora)

Slika 5. Grob generala Michaela Freiherr Tišljár von Lentulisa u Beču (izvor: MG Harald Pöcher)

godina, čiji je garnizon do kraja bio u Dalmaciji u Zadru. 1. studenog 1892. je preuzeo zapovjedništvo u 2. bojne 22. zajedničke pješačke pukovnije. 1. svibnja 1895. je na tom položaju unaprijeđen u pukovnika. 1. kolovoza 1895. je postao zapovjednikom 3. bojne svoje pukovnije, a od 16. studenog 1895. kao prekobrojni stožerni časnik je službovao u stožeru svoje jedinice. Od 12. listopada 1897. je obavljao dužnosti zapovjednika 1. bojne pukovnije i 1. svibnja 1898. je unaprijeđen u brigadira. 7. srpnja 1898. ga je vladar imenovao za zapovjednika 71. carske i kraljevske pješačke pukovnije, koja je prvo premještena u Bratislavu, a nakon toga u Trencsén. U međuvremenu je 1899-te završio informativni streljački tečaj carske i kraljevske vojske u Bruck an der Leithau. 16. lipnja 1904. mu je povjereno zapovjedništvo 58. carske i kraljevske pješačke brigade stacionirane u Reichenbergu. 13. srpnja 1904. je imenovan za stvarnog zapovjednika 58. carske i kraljevske pješačke brigade, također u Reichenbergu. 1. studenog 1904. je istodobno dobio i generalski čin, koji pripada uz taj položaj, to jest postao je general-bojnik. 3. prosinca 1906. je imenovan za zamjenika carskog i kraljevskog žandarmerijskog nadzornika (nadležnog za austrijsku polovicu monarhije) u Beču, po tom 12. travnja 1907. na istom je mjestu imenovan za carskog i kraljevskog žandarmerijskog nadzornika. Na tom je položaju bio bezmalo deset godina i carskom glavnom gradu, u međuvremenu 1. svibnja 1908. je unaprijeđen u general-pukovnika, a 27. travnja u počasnog generala pješaštva. 1. veljače 1917. je zvanično umirovljen, nakon toga je je živio u Beču, prvo u XIII. okrugu na adresi Trautmansdorfstrasse 27., po tom od 1921. u XIII. okrugu na adresi Hietzinger Hauptstrasse 122.²¹

Njegove su zasluge tijekom karijere priznali dodjelom brojnih odličja. 16. veljače 1879. je dobio Vojnu medalju, 21. kolovoza 1897. III. klasu Medalje časničke službe, 2. prosinca 1898. je dobio Jubilarnu spomenicu oružanih snaga. 18. listopada 1902. je dobio III. klasu Austrijske carske željezne krune, 2. prosinca 1918. Vojni jubilarni križ, 21. rujna 1909. Austrijski carski Viteški križ reda Leopolda. 21. kolovoza 1911. mu je dodijeljena II. klasa Medalje časničke službe, 4. lipnja 1915. I. klasa Austrijske

²¹ Kriegsarchiv Wien, Grundbuchsblatt Diverse 810. kutija, Kriegsarchiv Wien, Versorgungsamt 1761. kutija

carske željezne krune sa vojnim vijencem, 26. listopada 1916. I. klasa Počasne značke Crvenog križa. Imao je i veći broj inozemnih odlikovanja: 30. rujna vladar mu je odobrio nošenje II. klase Ordena za vojne zasluge Velikoga vojvodstva Mecklenburg-Schwerin, 2. rujna 1917. Velikoga križa bugarskoga Reda Svetoga Aleksandra.

Dne 22. svibnja 1908. je von Lentulis dobio austrijsku plemićku titulu i prvo, a 4. siječnja 1917. i austrijsku titulu baruna.²²

Kao što je bilo uobičajeno u vojsci monarhije, znao je komunicirati na više jezika, njemački i srpsko-hrvatski je savršeno govorio i pisao, dobro je govorio francuski i talijanski, a po potrebi slovački jezik. U karakterizaciji nadređenog iz 1908. je istaknuto, da je dobar konjanik, hrabar, odlučnoga karaktera, taktičan i podoban je za obavljanje i reprezentativnih zadaća.

Dne 3. lipnja 1879. se oženio sa Marijom Isidorom Constanza Mascheket, U braku je rođena jedna kćer (30. srpnja 1880. Hilda) i tri sina (7. prosinca 1882. Milan., 19. srpnja 1884. Živko Ivan, i 3. prosinca 1887. Ivan Georg). Dvojica su sinova nastavljajući očevu zvanje odabrali vojnu časničku službu.

Dne 28. travnja 1922. je od upale pluća preminuo u Beču. Na vječni je počinak položen na groblju Ober St. Veit u XIII. okrugu carskoga grada 2. svibnja 1922.²³

LITERATURA

1. Balla 2010: Balla Tibor: Austrougarski generali Velikoga rata. Generali, brigadni generali, pješački i konjički generali, generali bojnici. Argumentum Kiadó. Budapest, 2010.
2. Balla 2018: Tibor Balla: Hrvatski generali najvišega ranga u austro-ugarskim oružanim snagama u prvim dvjema godinama Velikoga rata. In: Vijoleta Herman Kaurić (Uredila): 1914. Prva godina rata u trojednoj kraljevini i austro-ugarskoj monarhiji. Zbornik radova. Matica Hrvatska, Zagreb, 2018. 233-251.
3. Deák 1993: Deák István: Bijaše jednom jedan časnički zbor. Društveno-politička povijest vojnih časnika Habsburške monarhije 1848-1918. Gondolat. Budapest, 1993.
4. Hajdu 1999: Hajdu Tibor: Časnički zbor i srednja klasa 1850-1914. Mađarski časnici Franje Josifa. Budapest, História – Povijesno-znanstveni institut Mađarske akademije znanosti, 1999.
5. Kriegsarchiv Wien, Qualifikationsliste Stephan Bogat, 224. kutija
6. Vojno-povijesni arhiv Budapest, Časnički matični kartoni 3227/1890 (Bogát István)
7. Kriegsarchiv Wien, Qualifikationsliste Michael Tišljar 3509. kutija
8. Kriegsarchiv Wien, Grundbuchsblatt Diverse 810. kutija (Michael Tišljar)
9. Kriegsarchiv Wien, Versorgungsamt 1761. kutija (Michael Tišljar)

ABSTRACT

The study analyses the career of Croatian members of the imperial and royal corps of generals, who served in the First World War and come from the neighboring regions of today's Podravina. The authors summarize the general characteristics of the Austro-Hungarian Monarchy's armed forces and the corps of generals during the World War I., then present the results of the detailed analysis - with use of the methods of historical statistics and sociology - on the biographical data of 13 highest ranking Croatian generals belonging to the elite of the Austro-Hungarian corps of generals, containing 1200 persons.

The authors finally publish the biographies of titular generals of the infantry Stephan Freiherr Bogat von Kostanjevac und Panos and Michael Freiherr Tišljar von Lentulis, and detailed their activities during the First World War.

²² Balla 2010, 306-307.

²³ Kriegsarchiv Wien, Grundbuchsblatt Diverse 810. kutija